

İkinci Dünya müharibəsində qazanılan Qələbənin tarixi və ənənələri



İkinci Dünya Müharibəsində Qələbə Günü sovet və rus xalqlarının tarixində böyük və müqəddəs bayram hesab olunur. Bu bayram hər il may ayının 9-da qeyd olunur. 2025-ci ildə Qızıl Ordunun nasist Almaniyası üzərində tam və qeyd-şərtsiz qələbə qazanmasından düz 80 il keçir. Bu müddət ərzində 9 may tarixi, onun simvolları və adət-ənənələri haqqında kifayət qədər məlumat var.

Qələbə gününün tarixi

1945-ci il mayın 9-da Qızıl Ordu Berlinde tarixi qələbəye imza atdı. Uğurlu hücum əməliyyatı mayın 2-de başa çatdı ve bir həftə sonra Almanyanın qeyd-şərtsiz təslim olması aktı imzalandı. Moskva vaxtına çevrildikdə, bu, mayın 9-da gecə yarısından təxminin bir saat sonraya təsadüf edirdi. Maraqlıdır ki, Almanyanın qeyd-şərtsiz təslim olması aktı ilk dəfə mayın 7-de Mərkəzi Avropa vaxtı ilə saat 02:41-də Fransanın Reyms şəhərində imzalanıb. Müqavilə Vermaxtin yüksək komandanlıqlarının nümayəndələri, Qərb Müttəfiqləri və SSRİ arasında bağlanıb. "Lakin Stalinin teləbi ilə mayın 8-dən 9-na keçən gecə Berlinin Karlsxorstunda kapitulyasiyaya ikinci dəfə imza atılıb", deyə M.V Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin politoloqu Artem Kosorukov bildirib.

SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 8 may 1945-ci il tarixli fermanından sonra Qələbə günü rəsmi bayram statusunu bərpə etdi.

Məşhur diktör Yuri Levitan isə həmin gecə Sovet vətəndaşlarına çıxdan gözlenilən qələbə haqqında məlumat verib. 1945-ci il mayın 9-u milli şənlik və bayram gününe çevrilib. Həmin gün hər yaşda olan insanlar yaşadıqları şəhərlərin küçələrinə çıxaraq müharibənin başa çatmasını qeyd edirdilər. O gün Sovet İttifaqının hər yerində bayram şənlikləri keçirildi və axşam saatlarında Xalq Komissarları Sovetinin sədri İosif Stalin həmvətənlərinə müraciət də etdi. Mərasim nitqi rəngarəng atəşfəsanlıqla başa çatdı.

Qələbə günü 1946 və 1947-ci illerde dövlət səviyyəsində qeyd olundu. Yalnız bundan sonra 20 il ərzində 9 May günü daha kiçik miqyasda olsa da, hələ də qeyd olunurdu. Qələbə gününün tarixində mühüm mərhəle 1965-ci il oldu. Həmin il bütün İttifaqda 20 illik yubileyə hazırlıq gedirdi. Həmin gündən etibarən 9 May yenidən istirahət gününe çevrilərək, hərbi parad, atəşfəsanlıq və digər adət-ənənələrlə öz milli bayram statusunu bərpə etdi.

Bayramın mənası

İkinci Dünya Müharibəsində Qələbə Günü təkcə müasir dövrün ən qanlı döyüşlərindən birinin başa çatması şərəfinə bayram hesab olunmur. Bu gün, həm də qəhrəmanlıq, hərbi şücaət və şərəf bayramı kimi qeyd olunur və düşmən üzərində qələbeni təmin edən birliyin na qədər vacib olduğunu hər kəsə xatırladır. Məhz birləşməsində, yalnız birləşmək dəşmənə qalib gelindiyini her il yada salır, bir daha bununla bağlı hafizələri təzəleyir. Qələbə günü insanlar birliyin ne qədər vacib olduğunu qənaətinə bir daha gelirlər. Müharibədə, döyüşdə qələbeni təmin edən məqamlardan birinin, hətta birincisinin də məhz birləşməsi məhz həmin gün, qələbə günü bir növ təkrarən yada salınır.

Mayın 9-da insanlar eyni zamanda, müharibənin bütün dünyada insanların başına getirdiyi dəhşətləri, vəhşilikləri bir daha yada salırlar. Bu gündə müharibənin səbəb olduğu felakətlər, müharibənin iztirabları, ağrıları yenidən xatırlanır. Belə bir vəhşiliyin, belə dəhşətlərin, iztirabların, əzabların, ağrıların, sixıntıların tekrarlanması üçün qəhrəmanların xatiresini ehtiramla yad etmək və ikinci Dünya Müharibəsi hadisələrinin xatiresini qorumaq vacib hesab olunur. Əslinde, həqiqətən də müharibənin arzuolunmaz olduğuna əmin olmaq, sülhün qədərini bilmək üçün belə bir bayramın keçirilməsi doğrudan da çox əhəmiyyətlidir. Hətta əvəzsizdir desək, yəni də yanılmarıq.

Qələbə günü ənənələri

1945-ci ilin mayında Böyük Qələbənin ilk bayram günü konsertlər, çıxışlar və geniş miqyaslı şənliklərlə qeyd olundu. Zaman keçdikcə, həmin gün daha təntənəli şəkildə qeyd olunmağa başladı və Qələbə Günü bu vaxta qədər bayramın məcburi atributu hesab olunan öz ənənələrini və simvollarını qoruyub saxladı.

Yaxşı xatırlayıraq ki, hər il, xüsusən də Sovet İttifaqının mövcud olduğu illərdə 9 may günü Böyük Qələbə şərəfinə parad keçirilib və bu enənə hələ də davam edir. Bir çoxumuz üçün Qələbə Günü yaddaşlara mehz Qızıl Meydanda təntənəli şəkildə keçirilən parad olaraq həkk olundu. Doğrudur, ilk parad 1945-ci il mayın 9-da yox, 24 iyun tarixində baş tutdu. Sənədli materiallardan da xatırlayıraq ki, yürüşə məşhur sovet marşalı Konstantin Rokossovski komandanlığ etdi, paradi qəbul edən isə Ali Baş Komandanın müavini Georgi Jukov oldu.

Növbəti parad cəmi 20 il sonra, bütün ölkə Böyük Qələbənin ildönümünü qeyd etdiyi vaxt baş tutdu. 1965-ci ildə Qələbə Bayrağı Qızıl Meydانا daşındı, hansı ki, bu, bir vaxtlar Sovet əsgərlərinin Reyxstaqın günbəzində quraşdırıldığı ilə eyni idi. Bir neçə onilliklər ərzində 9 May paradi mərasim programının məcburi hissəsi oldu. O, yəni qələbə gününün qeyd olunması yalnız 1985-ci ildə Qələbənin 40 illiyində yubiley şərəfinə təşkil olunub. Elə mehz 1990-ci ildə də eyni şəkildə olub və qələbənin yubileyinə görə daha təməraqlı keçirilib.

1995-ci ildən Böyük Qələbə Paradi atış fasıləsiz olaraq hər il keçirilir

İkinci Dünya müharibəsində hələk olan qəhrəmanların xatiresi bir dəqiqəlik sükütlə yad edilməsi ənənəsi 1965-ci il mayın 9-da qoyulub. Ölkədə faşizm üzərində Qələbənin ildönümü qeyd edilən zaman televiziyyada "Bir dəqiqəlik sükut" verilişi yayılmışdır. O vaxtdan bəri bu adət təkçə hər Qələbə Günü dəyil, həm də ölkə tarixindəki bütün faciəli hadisələri "müşayiət" edib.

SSRİ-də ilk dəfə olaraq "Əbədi məşəl" o zamankı Leninqrad şəhərində "İnqilab döyüşçüləri" abidəsinin yaxınlığında alovlandırılıb. Bu, 1957-ci ilin payızında baş verib. O vaxtdan bəri "Əbədi məşəl" öz torpaqları uğrunda canlarından keçmiş əsgərlərin şücaətlərinin parlaq xatiresini yaşıtmadır. Məhz Leninqrad məşəli Rusyanın qəhrəman şəhərlərində Böyük Qələbənin xatiresinə əbədi məşəl yandırmaq üçün dəfələr istifadə edilmişdir. Belə ki, 1967-ci ildə Moskvada Naməlum Əsgər məqberəsindəki Əbədi Məşəl alovlandırılıb. Bu gün Əbədi məşəl ikinci Dünya Müharibəsi illərinə həsr olunmuş bir çox abidələri bəzəyir.

Unudulmaz atışfəsanlıq

Böyük Qələbəni qeyd edən ilk atışfəsanlıq 1945-ci ildə Moskvada olub. Mayın 9-da axşam saatlarında min topdan 30 artilleriya atəsi açılıb və paytaxtın səməsi projektorların parlaq şüaları ilə işıqlandırılıb. Ənənə səbəbsiz ortaya çıxmayıb. Müharibə illərində atışfəsanlıq çayların keçilməsi, SSRİ respublikalarının paytaxtlarının azad edilməsi və dövlət sərhədine giriş kimi, hərbi salnamələrde əlamətdar hadisələri qeyd etmək üçün istifadə olunub.

9 May şərəfinə atışfəsanlıq Qələbə gününün iş günü olduğu o illərdə belə bayramın tərkib hissəsi olaraq qalıb. Rəngarəng atışfəsanlıq təkcə Moskva və o zamankı Leninqrad şəhəri üzərində deyil, bir çox digər qəhrəman şəhərlərde də olub. Bir sözlə, atışfəsanlıq çox zaman əlamətdar hadisələrde olduğu kimi, eyni ilə parad zamanı da istifadə olunub və bu fakt özü belə paradin çox əlamətdar olduğunu göstərir və elə həmin o dövrdən etibarən də atışfəsanlıq hər il qələbə gündündə müşahidə edilib.

Inam Hacıyev